

2 oktober 2022

HOOP IN DE CRISES

Jesaja 40, vers 12-31 en Genesis 1, vers 26-28

In de afgelopen weken ging het op een aantal kringen en op catechisatie over de schepping. Of misschien nog wel meer over *de Schepper*. 'In het begin schiep God de hemel en de aarde'. Ik vertelde aan de catechisanten dat dit niet het overduidelijke bewijs is tegen de evolutietheorie. Nee, hoe alles precies is ontstaan en in welke tijdsperiode, daar kan je met behulp van de natuurwetenschappen en historische wetenschappen nog heel veel over discussiëren. Dat hoeft je als christen ook niet allemaal te kunnen begrijpen. Eén ding is het allerbelangrijkste wat de Bijbel vertelt: God staat aan het begin. Hij heeft alles gemaakt.

Want dat zorgt ervoor dat je op zo'n andere manier naar alles van de wereld kijkt. Weet je hoe? Jesaja vertelt het heel erg mooi en beeldend. Hij vraagt (vers 12): 'Heb je al dat water gezien'. Die zee? De Jordaan? Het meer van Galilea? God houdt dat water als een kommetje in Zijn hand. Zo groot is God en zo klein is al dat water voor Hem. Al dat water, ook die oneindige oceanen. Al dat water dat nu met de stijging van de zeespiegel steeds dreigender wordt. Water, dat zo'n verwoestende kracht heeft... Zie je het in de hand van de Schepper? Zo klein voor Hem.

Jesaja vertelt verder over de schepping: God heeft met een span de maat van de hemel opgemeten. Jesaja ziet God uitmeten hoe groot het gordijn van de hemel moet worden, waar Hij straks de zon, maan en sterren als versieringen op zal hangen. De Schepper is druk: met het stof van de aarde heeft Hij een maatbeker gevuld en de bergen weegt Hij met een weegschaal. Zie je het voor je? Die Alpen waar je misschien wel eens hebt gelopen en je stil werd van hun grootsheid, de Pyreneeën, het Himalayagebergte..., God heeft ze gemaakt op zo'n oude weegschaal. God deed er bij de ene nog een scheutje aarde bij en bij de andere wat af. Zo klein is alles van deze aarde vergeleken met die ontzagwekkend grote Schepper waar wij in geloven.

Jesaja vertelt verder: ook al die volken. Ze zijn een druppel aan de emmer van God. Of een stofje dat nog op de weegschaal is blijven liggen. Hoe zou dat hebben geklonken voor Israël, Israël die steeds klem zat tussen grote volken die hen overheersten? Dan kwam de dreiging weer uit het zuidwesten, uit Egypte. Dan uit het noorden, noordoosten, het Assyrische rijk, de Babyloniërs, wrede, nietsontziende legers die werkelijk alles

kapot maakten en doodmaakten. Een stofje voor God, zegt Jesaja: even blazen en weg!

En dan al die goden (vers 18), zegt Jesaja: God is toch niet met hen te vergelijken? Die goden waar andere volken grote offers voor brachten om ze maar een beetje gunstig te kunnen stemmen. Goden, waar je alles voor over had, als je maar een goede oogst zou krijgen zodat je niet van de honger om zou komen. Sommige volken offerden zelfs hun kinderen, want misschien wilden de goden dat als genoegdoening of als geschenk. Wat een enorme angst, onzekerheid, dreiging vaak ook, moeten de mensen in die tijd hebben gevoeld.

Eigenlijk... net zoals bij ons anno 2022. Ja, onze tijd is enerzijds compleet anders, maar toch ook: zoveel angsten en onvoorspelbare dingen, onzekerheden. Vanwege een dictator die ziet dat hij verliezen lijdt, maar nietsontziend verder gaat en ongevoelende mannen van zijn volk naar het front stuurt en dreigt met kernwapens. Maar ook angsten en zorgen vanwege de klimaatveranderingen die onomkeerbaar lijken. En onze Nederlandse crises, omdat ons land voor haar boeren geen plaats lijkt te hebben, en ook niet voor vluchtelingen die aan de dood zijn ontsnapt en bij ons aankloppen, en ook niet voor jonge mensen die op zichzelf willen gaan wonen. En dan nog onze problemen, die na de coronatijd zijn gebleven of weer zijn teruggekomen: wij merkten hoe heerlijk het was dat er rust was op de wegen, maar de files zijn inmiddels

groter dan voor coronatijd. (Om over Schiphol maar te zwijgen.) Wij hoorden hoe jongeren in de coronatijd zich opgesloten voelden en sommigen zelfs suïcidaal werden, maar de cijfers van suïcidaliteit zijn nog steeds schrikbarend hoog, zoals in de coronatijd. En wij hadden gehoopt dat de kerken weer elke week vol zouden zitten en dat het gemeentewerk opgetuigd zou worden, maar de secularisatie - het loswaken van gemeente en geloof - blijkt een veel omvangrijker probleem dan die anderhalfjaar-vanwege-corona-even-niet-naar-de-kerk-kunnen. Nu heb ik alle sombere en heftige dingen op een hoop geveegd,

maar even terug naar Jesaja: *al die dingen die voor ons zo groot zijn, zo onheilspellend, grillig, al die dingen waar wij niets mee kunnen soms ondanks al ons pogen en piekeren..., voor God zijn het druppels aan Zijn emmer waarmee Hij aan het werk is, stofjes op de weegschaal van de Schepper*. Zelfs dat rijk van Poetin: één keer blazen.

Dat geloof is de kracht van het volk Israël geweest. In de tijd van de Bijbel voelden mensen zich zo nietig bij alles wat hun leven bepaalde. De weersomstandigheden die hen zo kwetsbaar maakten. De willekeur van de goden die met elkaar de strijd aangingen. De nietsontziende wreedheid van volken om hen heen. Het recht van de sterkste. Het deed hen offeren, roepen,

tevredenstellen van de machten, dealen met hun angsten en onzekerheden..., maar Israël werd door Jesaja opgeroepen om omhoog te kijken, naar de Schepper. En dat gaf hun hoop. Want *deze Schepper – dat was het grote wonder, waaruit Israël leefde en steeds weer opleefde – had Zich aan hen verbonden*. Jesaja spreekt het terneergeslagen volk Israël, dat gevangen zat in Babel (vers 27) daarom aan: 'Waarom zegt u dan, Jakob, en spreekt u, Israël: Mijn weg is voor de HEERE verborgen en mijn recht gaat aan mijn God voorbij? Weet u het niet? Hebt u het niet gehoord? De eeuwige God, de HEERE, de Schepper van de einden der aarde, wordt niet moe en niet afgemat. Er is geen doorgronding van Zijn inzicht. Hij geeft de vermoeide kracht en Hij vermeerdert de sterkte van wie geen krachten heeft. Jongeren zullen moe en afgemat worden, jonge mannen zullen zeker struikelen; maar wie de HEERE verwachten, zullen hun kracht vernieuwen.' De God, de Schepper van hemel en aarde, had Zich met mensen verbonden. En daarom was men niet slechts speelbal van het lot. Het leven was niet puur een ketting van toevalligheden. Het waren niet de angsten en onzekerheden, de machthebbers van de wereld of de goden van de hemel die het voor het zeggen hebben. *God troonde boven hen in de hemel! En God heeft Zich met mensen op deze aarde verbonden. Ik citeer de onlangs overleden Rabbijn Jonathan Sacks, een geweldig joods denker uit Groot Brittannië: Het jodendom is een religie van de hoop. Zelfs na de vroege verhalen over de mislukkingen – Adam, Kaïn, de generatie van de grote vloed, de Toren van Babel – geeft God het niet op en daarom doen wij dat ook niet.*

God, de Schepper, geeft het niet op. En daarom doen wij het ook niet. Zo is men als volk Israël door de ballingschap heen gekomen. Met de woorden van Jesaja als houvast. En zo is men door de wrede overheersing van de Romeinen heen gekomen, ook al raakte men als volk daarbij ook zo verdeeld in allerlei stromingen en splintergroepering. Zo is men de kruistochten doorgekomen. En zo is men zelfs de Tweede Wereldoorlog doorgekomen, hoewel er ook echt wel joden zouden zijn geweest die dit geloof hadden verloren. *God geeft het niet op en daarom doen wij dat ook niet.*

God geeft het niet op en daarom doen wij dat ook niet. Ik vind dat een prachtige uitspraak van die joodse Rabbijn. En als christenen zou je hier eigenlijk *nog* meer van overtuigd moeten zijn dan de joden. Want wij leven uit het geloof dat God werkelijk alles heeft gegeven voor ons mensen. Elke zondag kijken wij met elkaar terug naar Golgotha om te zien hoeveel die verbinding met ons mensen God heeft mogen kosten: Jezus, Gods Zoon, die ten onderging aan de gruwelijke machten van de zonde en de dood. 'Nedergedaald ter helle'. Om het rijk van de dood en de duisternis uiteindelijk te vernietigen. God geeft het niet op. Nee, Hij heeft *alles* gegeven, omdat Hij ons niet wilde opgeven. *God geeft het niet op en daarom doen wij dat ook niet.*

Dankzij deze God, deze Schepper Die Zich met mensen heeft verbonden en het niet opgeeft, is er altijd hoop. Maar die hoop is er dus – ik draai deze zin even om – dankzij deze God, de Schepper, Die Zich met mensen heeft verbonden en niet opgeeft. Daardoor is deze hoop *gegronde* hoop. Gefundeerde hoop. Het is niet zomaar optimisme, optimistisch naar de toekomst

en naar de wereld kijken, een positief in het leven staan. Nee, de een is nu eenmaal optimistischer dan de ander, maar daar gaat het niet om. De hoop die wij koesteren is ook geen liberaal vooruitgangsgeloof: het geloof dat het wel beter zal gaan, beter met de economie, beter met deze wereld want 'wij worden steeds intelligenter enz. Nee, daar geloven wij niet in. En onze hoop wordt ook niet geboren uit onschuld, alsof wij ergens recht op hebben en dat kunnen claimen of dat wij gewoon van onze eigen verantwoordelijkheid weg zouden kunnen kijken. Nee, *de hoop die wij dragen en waardoor wij gedragen worden is alleen gegrond in God, de Schepper, Die Zich met mensen heeft verbonden en niet opgeeft.*

Deze hoop kenmerkt het leven van een christen. Want best wel vaak kom je dat woordje 'hoop' in het Nieuwe Testament tegen. Paulus heeft het in zijn brief aan Timotheüs over 'Jezus Christus, onze hoop'. Petrus roept de lezers van zijn brief op om verantwoording af te leggen aan iedereen die naar deze hoop vraagt. 'Als mensen benieuwd zijn waardoor je zo hoopvol bent en hoop blijft houden, vertel het hun!', zo zegt Petrus. De Hebreeënbrieffschrijver roept de lezers op: 'laten wij de belijdenis van de hoop onwrikbaar vasthouden!' Nu, daar komt het voor u en mij op aan in deze tijd. Die hoop echt vasthouden. Want daardoor kijk je anders naar deze tijd en sta je anders in je leven.

Jonathan Sacks zegt het zo: hoop en tragedie (tragedie: dat alles is zoals het is en alles gaat zoals het gaat zonder dat je er wat aan kan doen) *verschillen niet met betrekking tot de feiten, maar wel in interpretatie en verwachting*. Een christen ziet dus niet alles rooskleuriger en neemt alles niet gewoon wat lichter op. Nee, hoop en tragedie verschillen niet met betrekking tot de feiten. Christenen moeten nuchter zijn. Eerlijk de feiten onder ogen zien. Heel dicht bij de werkelijkheid staan. En toch is het anders. 'Wie hoopt, doet zijn best', zo zegt Sacks. Hoop zorgt ervoor dat je in beweging komt, ondanks de situatie. Hoop zorgt ervoor dat je wat gaat doen. Dat je ondanks alles gaat doen, wat je kunt doen. Dat je ondanks de situatie toch zoekt wat nu op dit moment je roeping is.

Heel mooi zie je dat in de geschiedenis van het volk Israël terug, dat de hoop hen steeds weer *in beweging* heeft gebracht. Ik noem een paar voorbeelden:

Weet u waar die synagogen vandaan komen, waar joden elkaar opzoeken, waar de verbondenheid en vreugde met God en met elkaar wordt beleefd? Ze zijn tijdens de ballingschap ontstaan. Juist toen, toen de joden ver verwijderd waren van Jeruzalem, toen gingen men elkaar opzoeken en samen God zoeken. En in die ballingschap is ook het Oude Testament voor een groot gedeelte ook op schrift gesteld. We hebben, zo zou je het haast kunnen zeggen, dat prachtige Oude Testament te danken aan die ballingschap. Uit die crisistijd zijn zoveel geloofsschatten voortgekomen! Hoop bracht het joodse volk in beweging! ... Een ander voorbeeld: toen de tweede Tempel werd verwoest, tijdens de dramatische Romeinse overheersing, toen is er juist heel veel veel Rabbijnse literatuur geproduceerd - de Talmoed, de Misjna, de Midrasj - allemaal Bijbeluitleg en levenswijsheid die in onze tijd nog steeds wordt doorgegeven. Nog een ander voorbeeld van hoe joden op crises reageren, dicht bij onze tijd: in 2003, toen een groep orthodoxe joden met een bus terugkeerden

van hun gebeden bij de Klaagmuur, werden zij getroffen door een zelfmoordaanslag. 23 van hen kwamen om het leven. In Mea-Sjeariem, een wijk in Jeruzalem waar heel veel van deze orthodoxe joden wonen, kwamen echter na dit vreselijke gebeuren geen uitbarstingen van woede voor. Nee, wat zag men daar in die wijk gebeuren? Men wijdde zich gezamenlijk aan Bijbelstudie, gebed en goede daden. Tot verbazing van de seculiere joden. *Steeds weer, door de enorme diepten heen, kwam men in beweging door de hoop.* Men liet zich niet verlammen door het verleden, door wat er gebeurde, maar men liet zich in beweging brengen door de Schepper die niet opgaf en zij daarom ook niet. Niet dat men niet terug mocht kijken en dat er geen ruimte mocht zijn om te rouwen of te somberen. Dat zeker. Het is zo belangrijk om pijn niet te ontkennen, maar met elkaar te dragen. Maar wat ik met deze voorbeelden wil laten zien: men liet zich als volk Israël niet in een slachtofferrol drukken. Want: 'God geeft het niet op en wij doen het ook niet.' De joodse rabbijn Jonathan Sacks vertelt in een van zijn boeken: *De joden hebben overleefd, zich hersteld, het tragische omgezet in creativiteit, omdat zij weigerden zichzelf als slachtoffer te zien. De Bijbelse wereldbeschouwing met haar eindeloos aandringen op vrijheid en verantwoordelijkheid heeft geen ruimte gelaten voor zelfmedelijden of de neiging anderen de schuld voor hun lijden te geven.*

In onze tijd en in onze westerse samenleving is er veel aandacht voor de oorzaak van dingen, het verhaal achter het verhaal. Men constateert als arts niet alleen een ziekte, maar probeert ook te kijken waar het vandaan komt. Een jongere krijgt niet zomaar een etiket op – depressief, sociaal zwak, hyperactief - maar men heeft ook aandacht voor het milieu waar hij uitkomt, de totale persoon en de factoren die er mogelijk toe hebben kunnen leiden waarom een persoon is zoals hij is. In de psychologie spreekt men over onderbewuste driften of aangeleerde gedragingen. In de biologie kijkt men naar genetische aanleg. In de sociologie bestudeert men de cultuur waarin iemand opgroeit. Maar in het geloof geldt - zonder dat al dat andere wordt tegengesproken - *je hebt zelf een verantwoordelijkheid, een vrijheid om te kiezen.* Je bent niet slechts object, slachtoffer, genetisch belast, speelbal van het lot. Kies in de situatie waarin je je bevindt voor de hoop. Zoals het volk Israël de eeuwen door. Nee, niet de hoop dat alles toch wel goed komt. Niet de hoop, omdat je van nature zo optimistisch bent. Niet hoop, omdat je net doet alsof er niets is gebeurd of gebeurt. Maar hoop, omdat God verder gaat, onderweg naar Zijn toekomst vol van hoop... en wij met Hem mogen meegaan. Volg Mij, zo zegt Jezus. Volg de Heere Jezus op Zijn weg, dwars door alle hopeloosheid heen, de weg achter Jezus aan, de weg door de diepte heen..., in de hoop van de opstanding, de opstanding die soms nu al werkelijkheid mag worden wanneer wij in alle crisis opstaan en onze roeping verstaan.

Ik kom terug op de vraag die de aanleiding vormde voor deze preek: *Hoe moet je nu staan in deze crises die er op je afkomen?* De crises van de wereld, de crises van Europa, de crises van ons land en misschien dat sommigen juist wel aan persoonlijke crises moeten denken. Wat hebben wij nu van Israël en vooral van de God van Israël geleerd?

Israël leerde van onder andere Jesaja om omhoog te kijken. In alle verwickelingen, dingen die niet te veranderen lijken, dingen die te groot voor je zijn, waar je je zo nietig en machteloos bij voelt, omhoogkijken naar de Schepper. *Hij* geeft niet op. En wij daarom ook niet. Wij zijn namelijk geschapen naar Gods beeld (Genesis 1, vers 26-28) Wij zijn geschapen tot 'mede-eigenaars' van deze wereld. Bedoeld als vrije en verantwoordelijke personen. Wij zijn niet slechts speelbal, slachtoffer. Wij mogen ons niet verschuilen of verstoppen voor onze verantwoordelijkheden. Adam en Eva moesten ondanks al hun angsten uit de bosjes komen. Verantwoordelijkheid nemen. Want daartoe waren zij geroepen. Zullen wij ook die verantwoordelijkheid op ons nemen? Om te kiezen voor de hoop. Om niet te blijven hangen in wijzen naar de ander en zijn schuld, of onszelf vrij te pleiten vanwege onze omstandigheden, of om onze ogen weg te draaien van wat er nu gaande is, of te zeggen 'zo ben ik nu eenmaal', of: 'wat kan ik eraan doen?' *Wij zijn mensen van de hoop!* Geroepen om te hopen. 'In de hoop' zijn wij zalig geworden, zo zegt Paulus. Dat is dus je identiteit. En daarom moeten wij in de hoop verder leven. Steeds weer kiezen voor de hoop. En handelen vanuit de hoop. Als verantwoordelijke mensen, mensen die aan God met hun leven een antwoord verschuldigd zijn. Dus niet alleen roepen 'waarom?' Of: 'hoe kan dit gebeuren?' Nee: wat wordt er in onze situatie van jou en mij verwacht? Wat kan jij doen? Welke stap kan jij zetten in de crises die ons leven kruisen?

Ik had er nog nooit op gelet, maar rabbijn Jonathan Sacks – ik noem hem nog één keertje om met hem af te sluiten - wees erop dat ons burgerlijk wetboek heel anders in elkaar steekt dan de geboden van God. Beide wetteksten, maar zo anders. Ons burgerlijk wetboek staat vol met rechten: recht op godsdienstvrijheid, recht op meningsuiting, recht op privacy. En de Bijbel, de Bijbels wetten? Die staan vol met *verantwoordelijkheden*: verantwoordelijkheden richting je naaste, richting je ouders, richting de vreemdelingen, richting de geloofsgemeenschap. Rechten zijn passief, aldus Sacks. Verantwoordelijkheden activeren juist. Wat zou er in ons land veranderen als wij niet meer elkaar met 'onze rechten' om de oren zullen slaan, maar als wij onze verantwoordelijkheid naar elkaar zouden opnemen? Dan zal het paradijs volgens mij weer heel snel terugkeren.

Maar zover is het nog niet. Wij leven nu nog in de hoop. Maar *leef dan ook die hoop uit!* Je bent beeld van God! Wij lijken op onze Schepper in de vrijheid die wij hebben en de verantwoordelijkheid die wij hebben gekregen. Wij zijn medeverantwoordelijk voor deze schepping. Geen speelbal van het lot, maar beeld van God! God geeft je ruimte, geeft je verantwoordelijkheid, geeft je vrijheid om te scheppen! Ik ben benieuwd wat u, jij en ik daar deze week mee zullen gaan doen.